

B. M. II, 27
h. 2, 8.

X 1876240

27
F. C. S!
HISTORIAM
AUREÆ BULLÆ

Indultu
Amplissimæ Facult. Philosophicæ

in
ACADEMIA LIPSIENSI

d. XIII. Maji Anno M. DC. XCVI.

P. P.

M. JOH. CHRISTIANUS Scheller/
SS. Theol. Cultor,

Respondente

JOH. CHRISTIANO Mey/ Lips.
Phil. & SS. Theol. Stud.

Typis CHRISTIANI GOEZL.

Mons. Louzoy

J. f.

3. C. 21
HISTORIAM
AUREAE BULLAE

Indulgentia
Amplicissima Facultatis Philosophicae

M. JOH. CHRISTIANUS
Phil. & Theol. Doct.
Theol. Facult.

SUMMARIUM DISSERTATIONIS.

§. 1. Regna non ubique absoluta. §. 2. In Imperio R. Germanico habentur leges fundamentales certa, inter quas & A. Bulla, de qua hoc loco. §. 3. Quae A. B. heic intelligenda. §. 4. Unde nomen accepit. §. 5. Descriptio A. B. §. 6. Author fuit Carolus IV. hujus ortus. §. 7. Occasio Imperii ejus. §. 8. Exiguam laudem invenit. §. 9. 10. 11. Damna varia Imperio infert. §. 12. Hinc male audit apud varios, §. 13. Bella Caroli IV. §. 14. Encomia ejus. §. 15. A. B. saluberrimum ipsius institutum. §. 16. Ante A. B. Status Imperii turbulentus. §. 17. Status Imperii ante A. B. tempora qualis ratione successionis. §. 18. Ratione Electorum. §. 19. Electores in A. B. non instituti. §. 20. Causae turbarum ante A. B. §. 21. Imperium ante A. B. subinde diutius vacavit, Moguntinus ad electionem Cæs. convocavit. §. 22. Quidam interdum omitti ab electione. §. 23. In Electione Electores saepe discordes fuere. §. 24. De Coronatione Cæs. quid ante A. B. receptum fuit. §. 25. Vicariatus ante A. B. Palatino competiit. §. 26. Officia sua Electores jam jam obtinuerunt. §. 27. 28. de Jure *wegedig* controversia. §. 29. A. B. ob ista dissidia tollenda fuit composita, ubi? §. 30. Singuli Electores exemplar possident, itemq; Francofurtum. §. 31. Lingua Lat. fuit scripta. §. 32. In Comitibus lata. §. 33. Inde solus Cæsar eam mutare nequit. §. 34. nec soli Ordines. §. 35. ad 48. Materia in Aurea Bulla tractata. §. 49. 50. In Capitulationibus A. B. prospicitur. §. 51. Recapitulatio tractationis presentis. §. 52. 53. A. B. saepe mutata vel non observata, v. g. circa institutionem Electoratus octavi. §. 54. 55. Circa Vicariatum ex hypothesi. §. 56. 57. Circa tutelam Electoralem. §. 58. Circa annos majorenitatis pupillorum Elect. questio. §. 59. Bohemus ad electionem Cæs. non vocatur, querelas instituit. §. 60. Controversia de Jure Coronandi inter Moguntinum & Coloniensem. §. 61. de Rege Rom. constituendo disputatur inter Cæsarem & quosdam Electores. §. 62. Jus monetandi hodie præter Electores, alii etiam Status imo & non-Status possident. §. 63. Bavarus nunc Pomum Imperiale in Insignis gerit, Palatinus Coronam loco istius assumere debuit. §. 64. Epilogus.

Vernadmodum Regna non ubique absoluta, sed sæpe etiam limitata ac restricta in orbe reperiuntur; ita statum seu formam eorum facile distinguere poteris, ubi observaveris, num is, qui gerit summum impium in civitate, exerceat actus suos libere; num vero ad certum regnandi modum præscriptum sese componere necessum habeat. Ubi enim populo cuiquam, unius hominis libero iudicio ac voluntati absolutæ regimen concedere non est visum; ibi modum, mediæque in administrando imperio restricta fuisse, quivis facile animadvertit. Est vero ea obligatio interdum laxior, & non nisi conscientiam Imperantis tangit; si nempe talia ipse sub initium Imperii promissit, quæ quidem absque violatæ fidei crimine negligere nequit; civibus tamen jus non tribuunt, imperata & decreta eius abnuendi, vel susque deque habendi; cum initio Imperii cautum de eo non fuerit, quod, si salus publ. à promissis istis recedere suadeat, cives prius quæri debeant. Interdum vero obligatio ea est magis stricta, quando videlicet leges certæ fundamentales, quas vocant, proponuntur novo Principi, sub quibus ad Imperium admittatur, & quæ eam habent efficaciam, ut actus ab iis discrepantes irriti censeantur, obsequiumque civium citra istarum observationem, ex modo præscripto suspendatur.

§. II.

Sic in Imperio Romano - Germanico leges ejusmodi fundamentam etiam extant, quas Imperator fasces Imperii prensaturus ratas habere debet; cum in Capitulatione jurato in eas promittendum ipsi sit. Offeruntur tamen illi leges hæ non ex vi Imperii in ipsum, sed per modum contractus. Nam non tenetur in eas absolute consentire; sed si duriora, quam quæ observari à se posse credit, videantur, eas, una cum Imperio ipsi declinare integrum est. Tales leges fundam. sunt Aurea Bulla, Capitulatio Cæsarea, Pax Profana, Pax Religiosa, Pacificatio Osnabrug. Animum ego induxi hac vice, de prima isthac Lege nempe *Aurea Bulla* ea, quæ ad historiam

historiam ejusdem spectant, pro ingenii modulo quaedam ex monumentis publicis referre.

§. III.

Facile autem apparet, de quam Aurea Bulla heic sermo mihi sit futurus: nimirum de non alia, quam A.B. Caroli IV. quæ κατ' ἐξοχήν ita vocatur. Sunt enim adhuc aliæ, quæ dicuntur, A. Bullæ, quarum passim in historia mentio fit. Sic v. gr. notum, quod Sigismundus Imper. talem ediderit, quam exhibet *Goldastus P.2. der Reichs-Sagung p. 105. & Tom. 1. Constit. Imper. p. 166.* Fridericus II. anno 1213. etiam A.B. promulgavit, quam itidem *Goldast. Constit. Imp. T. 1. p. 23.* affert. Aliam Henrici VI. vid. *ibid. T. 3. p. 364.* De his tandem omnibus jam non tractamus, sed uti dixi, de A. Bulla Caroli IV. per excellentiam ita dicta, quam *Dietrichus ad A. B. p. 3.* definit, quod sit *Pragmatica sanctio, lata Norimbergæ ab Imperatore & Statibus Imperii anno 1356. leges continens fundam. juxta quas regimen & acta Imperii gravissima sunt suscipienda & expedienda.*

§. IV.

Nascitur mihi inde materia ex historia illam illustrandi. Dicitur hæc sanctio Caroli IV. *Auræ Bulla*, denominatione tropica, nempe ab appensa eidem bulla aurea, seu sigillo aureo. Usitata enim jam olim bulla fuit per modum sigilli, hinc *bullare* idem ac *sigillare* apud varios notat, indeque literæ bullatæ notæ. Diversa autem bullarum erant genera, modo usurpabatur *aurea*, modo *argentea*, modo *plumbea* &c. Aurea tamen Imperatores usos fuisse refert *Limneus*, quando scripserunt ad Reges, vel cum res majoris momenti fuit. Cumque sanctio hæc, de qua dicimus, concederetur, eidem etiam bulla talis aurea appendebatur, & inde postmodum nomen suum sortita est.

§. V.

Ut de Bulla appensa non minus ipsa, quam toto hoc opere melius constet, lubet adferre ejus descriptionem, uti exhibetur à Pileo Cardinali, Urbani VI. Papæ in Germaniam Legato, ap. *Thulemar. de Bulla Aurea Argentea &c. c. 8. §. 9.* scribit autem ita: *Predictus liber (Aurea Bulla) scriptus in Pergamento in 24. foliis cum apertura grossa. In quo erant scripta diversa negotia sacrum Imperium & Electores ejusdem tangentia. Qui quidem liber transfi-*

xius erat cum filis sericis glauci & rubei coloris involutis cum Bulla seu sigillo aureo rotundo Imperiali appendente. In cuius uno latere apparebat figura Imperialis in maiestate sedens, cum corona Imperiali in capite, habens in dextra sceptrum & in sinistra pomum cum cruce desuper, modo Imperiali, & à latere dextro clypeum cum aquila, & sinistra clypeum cum forma leonis. In circumferentia autem legebantur hæc verba: Carolus IV. Divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus & Bohemia Rex. Ab altero vero latere castrum magnum cum duabus turribus habens portam inferius in medio cum literis: AUREA ROMA. In circumferentia autem legebantur hæc verba: Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.

§. VI.

Author igitur, uti titulus monstrat, ab una parte fuit Imperator Carolus IV. à Johanne, Bohemia Rege genitus, Hunc primo in Baptismate Wenceslaum dictum fuisse memorat Aeneas Sylvius hist. Bohem. c. 33. & postea in Confirmatione (Papistis Sacramentum est) Caroli demum nomen tulisse, authore Carolo Pulchro Rege Francia, apud quem pueritiæ annos peregit. Huic autem opinioni refragari videtur die Ordnung über den Gottesdienst der Kirchen und Chorherren zu Carlstein de anno 1357. vid. Goldast. in Reichs-Satzungen. ex cuius subscriptione patere videtur, in Baptismate jam jam nomen istud Carolum accepisse: ita enim habetur: Also haben wir auff unserm neuen Schloß Carlstein / so wir von neuen aus dem Grunde erhoben / und deme den Nahmen von unserm Tauff-Nahmen gegeben. Existimant tamen nonnulli, Carolum heic per Tauff-Nahmen nomen in Confirmatione impositum intendisse.

§. VII.

Imperium Carolus IV. post varias turbas obtinuit. Primum electus quidem ipse fuit Imperator contra Ludovicum Bavarum, Papæ instinctu, qui hunc excommunicaverat, dum ipsi contrarius admodum erat. At pro Imperatore tamen nondum omnes Carolum agnoscebant, quin nonnulli Electores mortuo Ludovico Bavaro, alios quarebant Imperatores, primò quidem Eduardum Anglum, qui verò Imperium recusabat: Deinde Fredericum Bellicosum, Marchionem Misnia, sed nec hic consentiebat:

bat: denique Guntherum Com. Swarzburg. qui Imperatorem de-
clarari se patiebatur, inquamquam & hic mox in ordinem redige-
retur à Carolo, ut sibi imperare liceret.

§. VII.

Exiguam tamen apud historicos passim laudem meruit, sicuti
videre licet, ubi administrationis Imperii ejus historia evoluitur.
Omnes enim crebram mentionem faciunt ingentium ipsius erro-
rum & damnorum, quæ Imperio ipsius culpa illata sunt.

§. IX.

Nam postquam Competitores Imperii sibi contrarios variis
modis & præcipue pecunia placasset, (legimus autem, quod Comi-
ti Swarzburgico viginti duo millia marcarum argenti & duas turbes
Imperiales promittere opus habuerit: Friderico vero Marchioni
Misniae decem millia marcarum solverit, ut Imperium cederent. vid.
Wolffii Lect. Mem. T. I. f. 2642.) transalpizavit, ceu loqui amant,
& Coronam Mediolanensem ferream, quam dicunt, Mediolani
an. 1354. accepit, tumque familiae Vice-Comitum, qui Mediolani
mutuum valebant, ingenti pecuniæ summâ accepta, Vicariatum per-
petuum per Longobardiam concessisse fertur, vid. *Gottfried. Chron.*
f. 610. Inde Romam profectus etiam corona Rom. coronatus est
ipso festo Paschali anno 1355. Hæc coronatio hodiè usitata non est;
Licet enim olim magna pompâ ingentibusque sumtibus ob eandem
etiam expeditiones Rom. die Römer-Züge fuerint institutæ, hodiè
tamen nomen der Römer-Züge retinetur quidem, sed aliis collectis,
simili collectandi modo impositis applicatur. Papæ tum temporis
Carolus multa se indigna promisit, v.g. se in Italia nullos vicarios
urbibus Imperialibus præfecturum in scio Pontifice: se statim à co-
ronatione discessurum Roma, nec invito Papa reversurum, &c.
Quamplurima etiam donavit Papæ, summo cum Imperio damno &
incommodo. vid. *Conring. de Finib. I. l. 2. c. 20. §. 15.* ubi tabulæ do-
nationum & promissionum istarum ex Bzovio exhibentur.

§. X.

Wolffius Lect. Mem. l. c. fol. 782. prolixam præterea seriem
damnorum à Carolo IV. Imperio injectorum affert ex Theodorico
à Niem, Tritheimio, Nauclero & aliis. Sic memorat, Ludovico,
Duci Andegavensi ejusque heredibus Carolum pro uno solenni
præ-

prandio Regnum Apelatense tradidisse. Quà de re tamen *Conring. de fin. l. 2. c. 74. §. 15. sqq.* disputat, quantum nempe per donationem istam Gallo accesserit, item an hæreditarium inde jus gloriari queat.

§. XI.

Porrò ap. *Wolffium l. c. item Lehmann. Chron. Spirens. l. 7. c. 40. p. 783.* legimus, Imperatorem Carolum 16. urbes Imperiales vicinis Principibus vendidisse. Nec quenquam latere potest, quod ipse cuique Electorum centena millia aureorum promississe, credatur, ubi Wenceslaum, filium suum successorem in Imperio nominarent; & quod, cum solvere ea non posset, quibusdam vestigalia, quibusdam verò urbes certas oppignorare opus habuerit. vid. *Lehm. Chron. Spirens. l. c. & Wolffium l. c. p. 974.*

§. XII.

Et verò, dum malè ita Imperium administravit Carolus, malè quoque passim audit. Maximilianus I. Imperator dicere solitus fuit: Carolum IV. fuisse dissipatorem Imperii, alterum Crassum, Vitricum Imperii, & pestilentio rem pestem Germaniæ nunquam obtigisse. *Lansii Consult. Orat. pro Gallia p. m. 105.* Theodoricus à Niem scribit: Si emtorem Carolus invenisset, ipsum etiam Imperium eum venditurum fuisse.

§. XIII.

Bella, quæ Carolus IV. gesserit, multa invenire non licet, nisi quod *Gottfredus in Chronico suo f. 621.* belli, quod cum Duce Würtembergico ipsi fuerit, meminit. Et *Lehmannus Chron. Spirens. l. 7. c. 37. p. 782.* loquitur de bello ejus, cum Philippo Duce Austriæ gesto. Et licet ob componendos Welfforum & Gibellinorum motus in Italiam concederet, parum tamen effecisse eum & exilem gloriam reportasse scribit *Gottfredus l. c.* Quæ inter Güntherum & Carolum gesta fuerint, & quomodo per duos menses hic illum Francofurtum cingentem adspexerit, nota etiam sunt. Contra Ludovicum Bavarum, contra quem Imperator à quibusdam electus fuerat, validum exercitum Carolum eduxisse memorat *Lehmannus l. c. p. 779.* cum tamen in itinere de morte Ludovici comperiret, gratias egit Deo, quod sanguinem profundere necessum non haberet.

§. XIV.

A justitiæ studio commendari præcipuè solet, nec non amore litera-

literarum ac scholarum. Pragensem enim Academiam instituit, Lehmann. *Chron. Sp. l. 7. c. 38. p. 783.* Literarum fuit ipse peritus, quinque etiam linguas calluit; Goldastus *Rational. p. 103.* ex Historiographo Colonienfi allegat hæc de Carolo IV. scripta: *Ind was ein geleirt wñß Fürste. He hadde lange zo Paryß in Francrych gestanden ind studiert; ind fonde die swarke Kunst / als ezliche sagen. item, Ind funde vünßf Sprachen / unter den hadde he duytsche Sprache allerlieffst.*

§. XV. *lib. 1. c. 11. §. 11.* Sed inter ea, quæ maximè præ aliis laudabiliora perfecit, omnia, primum locum occupat A. Bulla, quam condidit an. 1356. qua certè Imperio non parum profuit, & quamplurimis periculis atrocissimis aliàs imminentibus viam præclusit. Unde encomia tot tantaque A. B. dari solent. Frehero lex nobilissima dicitur; alibi nervus firmissimus pacis publ. audit, quidam firmamentum, propugnaculum, murumque tranquillitatis & pacis in Imperio eam nuncupant.

§. XVI. *lib. 1. c. 11. §. 12.* Nempe ante tempora A. Bullæ status erat longè gravissimis sæpè turbis & contentionibus obnoxius, sic ut rarò aliquis actus solennis celebraretur, qui publicis rixis & contentionibus non esset notus.

§. XVII. *lib. 1. c. 11. §. 13.* Referam potiora breviter, quæ statum Imperii, qualis ante A. Bull. fuit, attinent, & circa quæ in A. B. dispositum legitur. Quantum ad Imperatorem, is jam tum eligebatur, & obtinuerat electio jam jam vel à tempore extinctæ lineæ Carolinæ; (nam sub Carolingis Imperium hæreditarium magis fuisse legimus apud *Monzambanum*, sive, qui sub hoc nomine lateat, *Pufendorsum de statu Imperii Germanici cap. 4.*) Usque ad Henricum VI. quidem sanguinis ratio admodum habebatur, ita ut plerumque in solum Imperium eveherent, qui ortum ex stirpe Imperatoria duceret. Ast, quamquam nec hoc hæreditarium Imperium reddiderit; illud tamen etiam post Henricum IV. qui Papæ rabiem non mediocriter expertus est, desinere debuit, constitutione à Principibus Forchheimi fabricatâ, quod, licet filius Regis valdè dignus sit Imperio, ipse tamen non per successionis lineam, sed electionem spontaneam proveniret. vid. totam hanc constitutionem apud Lehmannum *Chr. Sp. l. 5. c. 17. p. 413.* & Conring. *de Septemviris. §. 20.* Et ita successio continuata usque ad tempora Caroli IV.

B

§. XVIII.

De iis itidem qui hanc electionem perficerent, res clara erat. Ut
ut enim de vera Electorum origine accuratè nil eloqui valeamus, illud
tamen ex historicis cognitum est, quod olim electionem omnes Princi-
pes Imperii peregerint, imò & populi mentionem sæpè reperimus fie-
ri, quod electionibus istis interfuerit, ut patet ex electione Ottonum
II. & III. Henrici II. Conradi II. Henrici III. Henrici IV. vid. *Lehm.
Chr. Sp. l. 5. c. 17. p. 409. 411. 412.* Novimus etiam solis Principibus
postmodum hoc jus vindicatum referri, excluso populo, quin com-
modioris electionis gratia quibusdam certis ex ipsis, fortassis iis, qui
officia illustria, uti Dapiferatum, Mareschallatum &c. tum gere-
bant, commissum fuisse, ita tamen ut ad prætaxationem Principum
reliquorum essent restricti, vid. *Lehm. Chr. Sp. l. 5. c. 17. p. 416.* Nec
ignotum est, quod tandem ad solos 7. illos Principes Electores, quos
in A. B. advertimus, electionis jus devolutum fuerit, id quod post in-
terregnum Magnum demum observamus factum fuisse, (nam an-
te Fridericum II. nulla Electorum mentio reperitur apud ullum histo-
ricorum eorum temporum.) Cum nempe post hunc Fridericum II.
ubi status erat turbulentissimus, Imperium in Anarchiam penè dege-
neraret, & multi temp. parum curarent, atque ita jus istud hi 7. offi-
ciales sibi solis sumerent, reliquis Principibus vel ob imbecillitatem
fortassis vel negligentiam tacite id permittentibus. Unde iidem soli
Rudolphum I. primum post interregnum M. Imperatori elegere, &
ab isto tempore usque ad Carolum IV. plures ad electionem Cæsaream
vocati non memorantur. Neque litem eam ob causam motam legi.

Adeoque falso à quibusdam adstruitur, quod Carolus IV. Ele-
ctores in A. B. instituerit, & eam quidem ob causam, ut sic incommo-
da ex numero nimio eligentium resultantia tollerentur. Nam, ut ut ra-
tio hæc non expungenda ex iis, quæ Electorum constitutionem sua-
serunt, Carolus tamen, uti non electionem ipsam Cæsaris, ita nec Ele-
ctores potuit constituere, sed confirmare, dum & illa, & hi, uti ab ori-
gine sua utcumque ex historia probavi, jamjam obtinebant, nec con-
troversia eam ob causam movebatur.

De modo igitur perveniendi ad Imperium, nec non de Electo-

ribus in tantum expedita, cum A. B. conderetur, res erat; ut facile appareret, quomodo Imperio vacante novus Imperator succedere debeat, nempe per electionem, item, à quibus electio ista instituenda veniat. Ast tamen utrinque incommoda varia & similitates non defuisse observaveris. *Principum, qui se Electores vocant, eorumque ambitio exarserat, ut primum sibi quisque locum, præcipuamque auctoritatem in eligendo assidendoque vindicaret, nedum ut alius, alium in honore deferendo præveniret.* Dubrav. l. 2. hist. Bohem. cit. ab Arumæo Disc. 1. §. 6. Deinde etiam ceremoniarum & consuetudinum multarum in electione & aliis negotiis Imperii usurpandarum literis non comprehendebantur, sed ex relatione majorum obtinebant, ex iis vero diversimodè observatis vel relatis, in rebus præcipuè rarè occurrentibus errores & discordiæ crebræ resultabant. Sæpè etiam privati affectus lites inter Electores ob electionem excitabant.

§. XXI.

Thronus Imp. qui post Fridericum II. ingenti cum damno Imperii satis diu vacuus fuerat, postea aliquoties iterum per longius tempus absque Imperatore conspiciebatur; Ita Henrico VII. defuncto ultra annum obtinuit, Lehm. Chr. Sp. l. 7. c. 14. §. 742. Siquè deinde electio iterum instituenda erat, opus videbatur, ut quis esset, qui reliquos Principes Electores ad istam convocaret. Et heic ex ipsa A. B. discimus, quod ante illa tempora Moguntino jamjam istud juris competierit: Sed tamen Cuspinianus in vita Caroli IV. electionem hujus, quæ etiam ante A. B. facta, inter alia & ideo pro invalida habitam refert, quia modo legitimo facta non fuerit, dum Palatinus ad istam Electores convocavit.

§. XXII.

Interdum quidam omittebantur, ita ut ad eligendum Cæsarem non vocarentur, vel ipsi etiam ob aliam causam emanabant: Et his deinceps interea absolutam electionem ratam habere nolentibus, contentiones sæpenumero non leves nascebantur. Arumæus Disc. 1. §. 25. p. 58. id ex historia probat, producendo ex Urspergensis exemplum sub Ludovico Bavaro notius. Nempe, cum Electores seculares non expectatis tribus Archiepiscopis Electoribus ad Electionem Ludovici pergerent, Archiepiscopi nullam eam electionem esse contendisse. Porro ex Cuspiniano in vita Caroli IV. cujus electioni varii con-

tradixerunt, quia non aperte, sed latenter, i. e. non omnibus Electo-
ribus legitime, & ut oporteret, convocatis peracta sciatur.

§. XXIII.

Diversis subinde in locis Electores convenientes, & ipsi etiam in
partes scissi, non unum eundemque, sed plures saepe Cæsares nomina-
bant, qui postmodum invicem collisi, atrocissimis Imperium bellis in-
volvebant. E.g. Cum Henricus VII. à monacho quodam, Cuspinia-
no, Aventino &c. recensente, venenata hostia accepta (quod tamen
Maimbourg vom Abfall und Abnahme des Röm. Reichs/l. 5. p. 886.
negat) obiisset, novusque Imperator constituendus esset, convenire
in idem Electores non potuere, aliis Fridericum Austriacum, aliis Lu-
dovicum Bav. nominantibus; Proclamatio etiam ita directa, ut una-
quæque pars coram illis, quos secum adduxerat, eam fieri curaret,
Ludovicus etiam Aquisgrani à Moguntino, Bonnæ autem à Colonien-
si Fridericus coronam impositâ gestaret. Item mortuo Ludovico Bava-
ro contra Carolum à quibusdam quidem Imp. jamjam electum, cæ-
teri Comitum Swarzburgicum declarabant, utroque vero horum ad di-
gnitatem quam semel acceperat, cedendam parum proclive, conten-
tiones non leves enatae. Lehm. *Chr. Sp. l. 7. c. 34. p. 779.* Maimbourg.
l. c. pag. 1046. sqq.

§. XXIV.

Quod coronationem Imp. concernit, invenimus apud histori-
cos, non uno in loco ante A. B. istam celebratam, sed modo Aquisgrani,
& quidem plerumque, modo Francofurti, modo Bonnæ Diadema Impe-
ratoribus imposuisse interdum Moguntinum, interdum Coloniensem.
Moguntinus tamen ab Ottone I. usque ad Conradum II. inclusive jus
istud possedit, refer. Coccejo *Prud. Jur. Publ. c. 8. §. 24.* Cumq; Frider. III.
à Colonienſe inaugurari voluerit, hic munus illud retinuit usque ad A.
Bull. Ludovicum tamen Bavarum Moguntinus quoque coronavit.
Lehm. Chr. Sp. l. c. p. 742.

§. XXV.

Vicariatum ante A. B. Palatino jamjam competiſſe, ex allegato
in A. B. privilegio Palatini evincere molitur Limnæus, item Arumæus.
Et ex Aventino constat, quod utique post Rudolphum I. antequam
Adolphus Imperium caperet, Palatinus Rheni Vicarius fuerit. Nihilo-
minus tamen Papa Benedictus legatis Ludovici Bavari, absolutionem à
banno

banno impetrandi gratia missis dicere non est veritus, Cum Ludovicus nunc ab Imperio remotus sit, se, Papam, nec alium Vicarium Imperii esse posse. Quo facto Ludovicus comitia an. 1339. habuit, ubi publice statuit: Falsissimum esse, per vacationem Imperii jus ad Papam devolvi &c. longa & approbata consuetudine vacante Imperio jus administrandi Imperii jura, Palatino Rheni debere. Goldast. T. 3. Constitut. Imper. p. 411.

§. XXVI.

Officia, quæ hodie Electores obeunt, & tum, ubi A. B. nondum lucem aspexerat, eosdem jam sustinuisse docent ii, qui statuunt jus eligendi Principes eos olim ad se paulatim traxisse, qui officia illustria commissa tum habuerint. Adhuc observamus ex electione Friderici II. quod ibi Electoribus officia, quæ hodie habent, attribuantur. Lehm. Chr. Sp. l. 5. c. 26. p. 416. Sed tamen Juliacensis Carolo IV. cum Aquisgrani inauguraretur, sceptrum præferre conatus fuit, cui verò Elector Brandenburgicus resistit, id sui muneris esse affirmans. Limn. T. V. addit. ad 1. P. p. 214. ex Aventino.

§. XXVII.

Ingentes semper de jure ~~et possessione~~ ac præcedentiæ inter Principes Imperii olim controversias ortas fuisse, ex inspectione scripiorum germ. patescit. Scilicet omnes ita non sentiebant, uti quondam sensisse dicitur Ulricus, Dux Würtenb. qui controversia de ordine in conventu Principum servando exorta, collocetis me, inquit, post fornicem dummodo id efficiamus, ob quod congregati sumus. Meland. Jo. cos. l. 1. n. 259. Quin potius quisque locum quem sibi competere putabat, strenue defendebat. Occasionem autem istorum litigiorum Carpzov. de Lege Reg. c. 10. p. 7. n. 39. suspicatur fuisse, quod, cum Comitia habenda essent, sæpenumero plurimi emanerint, ita ut non raro differenda ipsa comitia venerint, ibi verò verosimile esse, præsentibus absentium loca occupasse, hosque postmodum redeuntes, ad ultima remissos, illis idcirco litem movisse.

§. XXVIII.

Sic inter Moguntinum & Coloniensem sub Henrico VII. Imp. propter locum honoratiorem contentionem ortam memorat Arum. Disc. 3. §. 1. ex Cuspin. Item cum Henricus VI. Moguntia coronandus esset, à dextris Friderici I. Imp. Moguntinus, à sinistris Colon. sedebat, Abbas Fuldens. verò locum sibi ad latus sinistrum Cæsaris exposcebat,

quem Coloniensis obtinebat: Cedebat Coloniensis, quidem dicens: Cedo Abbati Archiepiscopus, Monacho Princeps Elector; tandem tamen post plurima verba, Abbas inferiorem locum capere jubebatur à Friderico. Wolff. *Lect. Mem. T. 1. p. m. 973.*

§. XXIX.

Talis igitur ante A. B. status obtinebat turbulentus: Quem cum Carolus noster IV. adverteret, à coronatione Romana reversus, Comitibus Norimbergæ instituebat an. 1356. ibidemque de mediis, malis hactenus exsurgentibus inveniendis tractabat. Quæ proinde circa statum Imperii publ. ordinanda & statuenda censebantur, ea in chartam conjuncta, libro aliquo comprehensa, A. B. nomen sortiebantur, ob appensam, uti supra dictum Bullam A. Distincta erant ista omnia in 23. capita, quæ deinde dicto anno d. 4. Id. Jan. Norimbergæ edebantur, *vid. fin. proem. A. B.* Confecta autem ea esse in domo am. Pondersberge sita, probat Thulemarius *de Bulla Aurea argentea &c. c. 6. §. 12.*, cujus domus insigne hodiè sit clypeus aureus, (*Guldene Schild*) videri adhuc ibi conclave, in quo Carolus IV. cum Statibus tum congregatus fuerit, item capellam à consecratione solenni A. B. celebrem. Alia deinde adhuc capita 7. Metis adjecta eodem anno die natal. Christi. *vid. rubr. c. 24. A. B.*

§. XXX. Hujus Aureæ B. exemplar singuli Electores accepisse memorantur. Francofurtum ad M. etiam exemplari authentico gaudet, quod in curia Nömer dicta asservatur, & à Secretario Senatûs cuilibet desideranti ostenditur. Thulemarius exemplar hoc idè ibi depositum censet, quò, si in electione forte controversia aliquando oriatur, statim ad id recurri, & quæstio decidi queat. Exactam totius Bullæ A. descriptionem habet Thulemar. *l. c.* nam ipse eam inspexit, & copiam ejus confecit.

§. XXXI. Conscripta fuit A. B. lingua Latina, (unde satius, pro decidendis controversiis textum latinum præ germano allegare,) juxta Thulemarii conjecturam, ut Papæ R. & aliis Germanici sermonis ignaris innotesceret, quid bulla hac A. circa electionem Cæsaris, aliaque Imperii negotia statutum esset. An licuerit Cæsari adhibere Latinam linguam, neglecta Germanica, disputatum *vid. à Limn. ad A. B. Observ. prelim. 1.*

§. XXXIII. Dixi §. 29. in Comitibus enatam esse Legem præsentem; Id patet partim ex verbo proemii *in curia solenni*, partim ex sequentibus:

Asfi-

Assidentibus nobis omnibus Principibus Electoribus, ac aliorum Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium & Civitatum multitudine numerosa. Quoniam enim comitia instituisse dicitur Carolus, *Lohm. l. 5. c. 15. p. 787.* convocati omnino fuere, qui ad eadem spectarunt, nam agendum erat de re omnes utique tangente; & convenere etiam magna frequentia; sed qui adfuerint, eorum nomina expressa non invenimus, sicuti quidem alias in Recessibus Imperii fieri solet. Nequaquam verò nudæ pompæ causa, & ob A. B. promulgationem, sed propter constitutionem ipsam & confectionem ejus convolarunt, vi verborum: *prævia matura deliberatione sancimus.* Nam aliàs verbum *edidimus* suffecisset. Nec tamen qui præsentés erant omnes in universum, sed Electores de quibusdam saltem cum Cæsare convenisse videntur *ex cap. 3. 12.*

§. XXXIII.

Ex his quilibet facile perspicere potest, quis, ubi capita quædam A. B. mutanda veniunt, id perficere debent. Communis enim Politicorum est regula: Eorum est mutare leges, qui eas tulerunt. *Pufend. de J. N. & G. l. 1. c. 6.* Cumque historia doceat non solum Cæsarem A. B. autorem esse, facile apparet, Cæsarem etiam solum mutationem A. B. sumere sibi non posse. Accedit quod ex historia Capitulationum notum sit, quod ibi id ipsum Cæsar sibi non convenire fateatur; *vid. Capit. Josephi Art. 2. 37.* Nec per modum reservati, sed tanquam Jus Comitiorum Jus mutandi legem universi habeat.

§. XXXIV.

Pariter inde colligitur, à solis Ordinibus A. B. mutationem non fieri posse; quoniam nec his solis acceptam eam ferimus. Prætereaque potestas legislativa, quæ sub juribus Comitiorum continetur, ad jura Majest. numeratur. A nullo tamen Jure Majest. Imperator excluditur. Quin quædam solus ipse possidet; Nequit igitur sine Cæsare in A. B. in re omnes Status tangente & ad Comitia spectante quid mutari: Imò etiam si est materia, quæ à solis Electoribus tractanda videretur, nec ab ipsa tamen excluditur Cæsar. *vid. cap. 12. A. B.*

§. XXXV.

Hactenus in historia A. B. recensenda post alia de causa impulsiva, ubi de statu ante A. B.; deinde efficiente egimus. Nunc sequitur bono ordine, ut objectum reale, simulq; finem tangamus. Quæ quidem manifesta

nifesta sunt ex causa impellente. Quoniam enim status Imperii ante tempora A. B. subinde admodum fuit turbulentus, non alium scopum Carolus IV. habuit, quam ut concordiam inter Electores maxime induceret, variisque inde resultantibus periculis aditum præcluderet, ceu docet Procem. A. B. Quamquam enim Monzambano *de Statu Imperii Germanici cap. 4. §. 6.* asserat, Carolum IV. ut Wenceslao filio suo Imperium pararet, A. B. condidisse, minimè tamen video, quomodo cum Chronologia id ipsum conveniat, cum A. B. An. 1356, Wenceslaus autem demum An. 1361 lucem aspexerit. Dispositum ergò habemus in A. B. de statu Imperii publico, qualis esse debeat.

§. XXXVI.

Exordium maximè desumptum est à concordia & discordia membrorum rerum publ., hujusq; effectu. Ex historia sacra & profana variè illustratur. Floribus etiam Oratoriis, & figuris affectuosis, subinde exornatus est stylus. Uti: *Dic superbia, quomodo in Lucifero regnasses, si divisionem auxiliatricem non habuisses? Dic Satan invide, quomodo Adam de Paradiso ejecisses &c. Dic Luxuria, quomodo Trojam destruxisses, nisi Helenam à viro suo divisisses? &c.* Limnæus tamen ad A. B. pag. 119. non admodum feliciter flores hos adhiberi, seculum tamen veniam mereri putat.

§. XXXVII.

Cap. I. agit juxta rubricam de conductu Electorum qualis esse debeat. Longè plura verò complectitur; sic enim ibi invenimus dictum 1) de intimatione mortis Imperatoris, & convocatione ad electionem novi Capitis, quæ à Moguntino fieri debet cæteris Electoribus, & quidem à notitia mortis Cæsaris intra unum mensem. 2) de salvo conductu Electoribus præstando, de quo partim generaliter, quatenus omnibus præstari Electoribus ab omnibus debet: partim specialiter, quatenus huic & illi ab uno vel alio requiritur. 3) de introitu in urbem Francofurtum, quot viris stipatus quisque Elector esse debeat, & quot inter istos armatos ducere liceat. 4) de officio Francofurtensium, & securitate Electoribus ab iis præstanda &c.

§. XXXVIII.

Secundum caput inscribitur de electione Regis Rom. & docet, quæ antecedere eam debeant, uti sunt celebratio Missæ, item juramentum Electorum, quod velint eligere idoneum & aptum Imperio, nec ullis

ullis affectibus occupati. *Inde*, quomodo ipsa electio perficienda, ita scilicet ut nolint abire, antequam per majora caput Imperii electum fuerit. Tempus etiam additur, intra quod electio absolvenda, idque 30. dierum, quibus elapsis, & electione nondum finita, *panem manducent & aquam bibant Electores*, (quanquam nec vinum Rhenanum, nec simlagineum panem denegatum ipsis iri ducam.) Quidque cum eo, qui tardius ad electionem accedat, faciendum sit, etiam extat, ut nimirum in eo statu admittatur, in quo tempore adventus ejus actus electionis consistit. *Tum*, quid sequatur electionem, uti confirmatio privilegiorum, traditur.

§. XXXIX.

Caput tertium sessionem trium Archi-Cancellariorum ordinat. Quartum sessionem Electorum in communi, & ordinem in votando præscribit, nec non officia Electorum secularium, Coloniensis etiam officium coronandi Casarem memorat.

§. XL.

Quintum Caput Vicarium Imperii nominat Comitem Palatinum & Saxonie Ducem, ac recenset, quid hoc nomine juris utrique competat, v.g. potestas judicia exercendi. ad beneficia Ecclesiastica præsentandi, redditus colligendi &c. sub finem quoque adhuc aliud quid Palatino assignat, i. e. quod coram eo Imperator, *ubi pro causa aliqua impetitus fuerit*, respondere debeat, simul vero subjungit, ubi institutum tale quid veniat.

§. XLI.

In capite sexto determinatur locus Electorum, quem tenere, queant, ubi cum aliis Principibus conveniunt, isque *omnibus, cujuscunque status, dignitatis, præeminentiæ & conditionis sint*, Principibus aliis antepositur. Caput septimum docet 1.) quis Electoribus secularibus in Electoribus succedere valeat, nempe Primogenitus filius, & hoc sine hæredibus demortuo senior frater per veram paternalem lineam descendens: 2.) Quis tutor pupilli Electoralis constituendus sit, quotque anni ad majorenitatem Electoralis pupilli requiratur. 3.) quid circa vacuos Electoratus observandum veniat. Caput octavum Bohemie privilegia quædam tribuit, ut subditi ejus Regni nequeant conveniri, nisi in tribunali Regni, nec à sententia in Regno lata, aliò extra Regnum appellare integrum sit.

§. XLII.

Caput nonum Electoribus Singularia quædam concedit, nempe

C

mine-

mineras auri, argenti &c. Pariter & Caput *decimum*, in quo jus monetae cudendi fundatur: Nec minus *undecimum*, quippe, quod idem privilegium affert reliquis Electoribus, quod Caput *octavum* Bohemiae Regi tulerat.

§. XLIII.

Duodecimum Caput tempus praescribit, quando Electores convenire, & de negotiis ac salute Imperii deliberare debeant, praefinit autem annum. *Decimum tertium* omnia privilegia, quae Electoribus noxia esse possunt, ab iis, quibus concessa fuerint, revocat.

§. XLIV.

Caput 14. 15. 16. & 17. cavent, ne turbae ac seditiones, contra Dominos maxime suos subditi & cives causentur, & poenas tale quid molientibus annuntiant.

§. XLV.

Sequuntur in Capite 18. literae, seu modus juxta quem ea componi debent, ubi mors Imperatoris & electio novi capitis Electoribus est intimanda. Capite 19. iterum formularum literarum habetur, quas procuratorium dicunt, quibus patefit, legatum missum abs Electore quoquam, plenam ab ipso potentiam eligendi accepisse.

§. XLVI.

Caput 20. prohibet, quominus Electoratus dividantur, discernantur. Caput 21. disponit de ordine inter Archiepiscopos Electores in processionibus servando, supra enim cap. 3. de ordine sessionum dictum fuit. Ita postmodum caput 22. ordinem in procedendo à secularibus Electoribus observandum explicat unà cum officiis, quae ipsis incumbant. Et 23. Caput Ecclesiasticis iterum exhibet officia ipsorum, per benedictiones post Missas, item ante & post cibos captos praestanda.

§. XLVII.

Porro Electorum cura habetur in Cap. 24. & poena in eos statuitur, qui vitae illorum insidias struunt. Caput 25. cum Cap. 20. quoad multa convenit. In Cap. 26. 27. 28. de iis, quae in curiis solennibus observanda, variis ordinatum videmus. Caput 29. disponit de iis, quae solvenda sunt ab Electoribus, si feuda sua ab Imperatore recipiunt. Et ultimum tandem caput vult, ut filii Electorum in linguis variis instruantur.

§. XLVIII.

Caput 30. disponit de iis, quae ab Electoribus singulis concedi debent, ut scilicet in linguis variis instruantur.

§. XLVIII.

Hæc sunt A. B. nostræ Capita, & eorum materia. Quædam ex
 iis probe observata, à multis verò etiam postea recessum fuisse, ex hi-
 storiorum inspectione patescit. Aliàs enumerata jam capita alio
 modo prolixiori recenset Limnæus ad A. B. *Obs. prelim. 5. n. 4.* in tabula
 aliqua, quam vide, si lubet. In præsentia de iis, quæ adduximus, sin-
 gulis prolixius tractare nobis non vacat, cum id Politico potius conve-
 nire videatur. Qui omnia ista accuratius perpendere amat, evolvat
 Limnæum, Arumæum, Rumelinum, Buxtorffium, Ostermannum,
 Dietericum, & alios.

§. XLIX.

Cæterum circa valorem A. B. notatu dignum invenio, quod, cum
 superiori seculo Carolo V. prima capitulatio præscriberetur, in eadem
 etiam de A. B. cautum fuerit, ita, ut, cum Capitulatio ista jam prosteret
 (primam paginam facit statutorum & rescriptorum Imp. à Goldasto
 collectorum,) expresse legamus Cap. 2. 32. quod Cæsar promittat, se
 tam A. Bull. vim nullam illaturum, quam ut ab aliis idem fiat, non
 permissurum. Et similem in modum id argumentum per subsequen-
 tes capitulationes usque ad nostra tempora observatum fuit. Ubi ta-
 men historiam A. B. cum historia Capitulationum contuleris, depre-
 hendes, quod uti ipsæ Capitulationes successu temporum auctæ fue-
 runt, ita nec omnia, quæ A. B. concernunt ab immutatione manserint
 immunia.

§. L.

In ultima Capitulatione, Augustissimo Josepho I. Romanorum
 Regi, quem Deus nobis diutissime servet, Augustæ an. 1690. d. 14. Jan.
 proposita c. 2. & 37. de A. B. pariter actum legimus. Ad hanc servan-
 dam se obligat Josephus bey seinen Königl. Würden und Worten / imò
 & juramento sacratissimo, se non tantum contra A. B. nil esse molitu-
 rum, sed eandem defensurum, imò pro rerum necessitate aucturum.

§. LI.

Atque hæc sunt, quæ de historia A. Bullæ congerere volui, nempe
 quæ spectant antecedentia constitutionis ejus, ubi de causa impellente
 & statu ante A. Bullam, deinde concomitantia, ubi de ipsa confectione
 & hujus circumstantiis, tandemq; subsequencia, ubi de iis, quæ à con-
 dita A. B. acta fuere, dicendum fuit.

Conring. de Origine Jur. germ. c. 27. dicit: Hodie A. B. auctori-
tati multum detractum est, cum primis ex quo illa, quæ ibi sunt consensu
omnium Ordinum constituta, privatim vitii accusare, imò damnare li-
cuit. Interdum verò necessitas publica postulavit, ut quaedam se-
cus, quàm in A. B. legitur constitutum, fierent.

§. LIII.

In Institutione Electoratus octavi hoc seculo ab A. B. recessum
fuisse extra dubium est, siue eorum sententia obtineat, qui expresse nu-
merum septenarium in lege hac publica determinatum, & omnem ex-
tensionem præcisam esse autumant, siue ii acu rem tangant, qui nu-
merum Electorum septenarium, quippe non legitime sed pro re na-
ta & incidenter tantum in A. B. relatum, hanc quaquam contra, sed
citra dispositionem A. B. augeri volunt, indeque potius ex c. 20. A. B.
ostendere satagunt Octavam Electoratum legi Cirolinæ contra ve-
nire, cum in isto capite divisio unius Electoratus in plures interdicitur,
ex Palatino autem Electoratu nunc duo resultent, & una domus tria
vota impofterum in Collegio Electorali numerare queat, Colonienfi
Electore ex Domo Palatino. Bavarica diu electo. vid. refut. des
Hohen Reichs Rechtsens &c. Ipse Ferdinandus III. institutum hoc
memoratum cum A. B. pugnare fassus est. Ibid.

§. LIV.

De Vicariatu Imperii etiam ex A. B. disputatum fuit hoc seculo,
Nimirum translato Electoratu ad Lineam Wilhelminam, &
restituto postmodum Palatino, post mortem Ferdinandi III. de Vica-
riatu lis exoriebatur. Nam Bavarus & Palatinus jus suum urgere ni-
tebantur, ille quidem per Christoph. Gewoldum; Hic per Marquar-
dum Freherum. In A. B. illud officii Palatino conceditur, cum autem
Bavarus locum Palatini nunc obtineat, Vicariatum itidem ad se per-
tinere contendebat. Econtra Palatinus, restitutum sibi Palatinatum,
per Pacem Westphalicam dicens unà cum annexis, inter quæ & Vica-
riatum numerabat, quippe quem ratione Palatinatus, non Electora-
tus ad se spectare assererat, de jure suo remittere quid dubitabat. Ille
(Bavarus) ad Electoratum referre satagebat Vicariatum, provocando
inter alia ad verba A. B. editionis Germ. des Churfürstenthums und
Pfalz-Gravschafft wegen. Ast hic (Palatinus) ex latino exemplari
conclu-

concludendum affirmabat, quod plane aliud ostendat. Bavarus ulterius excipiebat: si etiam esset Vicariatus annexum aliquod Comitatus, nec tum tamen ad Palatinum redire posse, cum & ipse, Bavarus, partem jam Comitatus istius possideat. &c. Vide den Bericht / daß das Vicariat &c. Carol Ludwigen Churfl. Durchl. zustehe. Exhib. Limnæus tom. 5. addit. ad J. P. l. 3. c. 11. p. 215.

§. LV.
Res novo Imperatore Leopoldo electo, in decisa relicta, Interim durante interregno memorato post mortem Ferdinandi III. Utrerque horum Vicarium se gerebat. Quid circa totum negotium hoc cum A. B. conveniat, quid secus, nos non determinare audemus. Neque nostrum est, de novo jam Electoratu noviter constituto disquirere.

§. LVI.
Porro ab A. Bulla recessum fuisse ex duabus historiis ob tutelam Electorum finiente superiori & inchoante nostro seculo notis constat. Utraque in Domo Palatina dabatur. Prior authoris fama celebris est, nempe Ludovici V. qui licet Calviniana religione innutritus, eam tamen iterum deseruit Lutheranam amplexus. Unde & Lutherani nomen tulit, Formulæ Concordiæ etiam subscripsit. Cum hic mortem sibi imminere putaret filio suo Friderico IV. adhuc Minorenni de tutore perspiciebat, ita quidem, ut in Testamento suo caveret, ne frater suus Joh. Casimirus (à quo, quippe Calvinianæ Religionis addicto, Religionis periculum filio non falso metuebat) Solus Friderico filio tutor constitueretur, sed contutores Lutherani eidem adjungerentur; Ast mortuo Ludovico, Joh. Casimirus sibi soli tutelam vindicabat, Auream Bullam obtendens, quâ testamentario tutore rejecto, proximo agnato tutela pupilli Electoralis defertur, c. 7.

§. LVII.
Posterior casus Friderici V, infelicem ex historia belli Bohemici dixeris, memoria clarus est. Hic enim à patre Friderico IV. maximo-pere religioni Calvinianæ dedito tutorem testamentarium acceperat, Comitem Palatinum Bipontinum, itidem Calvinianam fidem profitentem, propinquiore agnato Comite Palatino Neoburgico, quod Lutheranam religionem sequeretur neglecto. Idem enim augurabatur filio Fridericus IV. quod Pater ipsius Ludovicus V. suspicatus fuerat. Obtinebat Bipontinus in possessorio, ceu loqui amant; lis

vero ipsa nondum expedita erat, cum Fridericus V. majorennitatis annos attingeret.

§. LVIII.

Annus 18. eodem c. 7. definitus est, quo superato demum pupillis Electoralibus se ipsos in propria persona Electores gerere & administrationem regiminis capere liceat. Nihilominus Joachimus Nestor, patri Johanni, Ciceroni Germaniæ (a facundia & eloquentia ita dicebatur) successit in Electoratu Brandenburgico anno ætatis 16, accepta interpretatione loci A. B. à Moguntino Electore: id scilicet saltem innui, quod ante 19. annum nullus primogenitus Electoralis electioni Regis Romanorum interesse debeat, interim successionem isthoc non impediri; Fundamentum hujus distinctionis ex contextu capitis hujus hauriendum est.

§. LIX.

Cum Bohemus ad Maximiliani I. Imperatoris electionem non vocaretur, interpretatione res expediri non poterat, ipse enim querelas instituebat, donec tandem pœnam quam ideo ab Electoribus exigebat iis remitteret, obligatione facta, ipsum nunquam postea neglectum iri in tali negotio sub pœna 500 marcarum auri ab singulis Electoribus ipsi pendendarum. Vid. Hartmannus Maurus *de coronatione Caroli V. apud Goldastum pol. Imp. p. 274.* In A. B. Moguntinus ad Electionem capitis Imperii singulos Electores vocare per literas patentes jubetur, quod tanquam Decanus collegii Electoralis habet.

§. LX.

Coloniensi Electori c. 4. §. 3. pro reliquis jus aliquod attribuit A. B. dum coronationem Casaream ei concedit; Moguntinus vero super eo controversiam ipsi movebat, verba A. B. ad quæ ille provocabat pro universalibus & perpetuis non agnosens. Ita enim habendam asserebatur: si Aquisgrani, quæ urbs in Diœcesi Colon. sita est, coronatio peragatur, vel etiam Colonia, tum Coloniensi impositionem diadematis imperatorii dandam quidem videri, secus si extra Diœcesin Coloniensem. Composita hæc tandem lis tempore coronationis Leopoldi ita fuit, ut opera daretur, quo si fieri posset, Aquisgrani semper coronatio institueretur, ubi vero obster impedimentum aliquod, sic ut corona alio deportanda veniat, Coloni-

loniensis, si in Coloniensi; Moguntinus, si in Moguntina Diocesi contingat, Imperatori eam imponeret. Quod si extra utriusque Regiones eundem sit, alternatim officio isthoc fungerentur. Leopoldum anno 1658. Francofurti in Regem R. unxisse refert Limnæus Coloniensem, Coronam verò omnes tres Electores Ecclesiasticos conjunctim imposuisse. Permisit id tum Coloniensi Moguntinus (alias huic convenisse videtur, cum Francofurt. ad Diocesin ejus refertur) quoniam, cum controversia memorata decideretur, futuræ coronationi Aquisgranum vel Colonia destinata fuerat, ut Coloniensi ea perficienda foret. Acta hujus controversiæ publici juris facta sunt.

§. LXI.

Cum Carolus V. fratrem suum Ferdinandum I. Regem R. eligi vellet, eamque ob causam Electores per Moguntinum convocarentur, contra A. B. hoc institutum esse regebat Saxo & alij protestantes Principes, ex eo, quod in A. B. electio novi Capitis ad mortem Imperatoris sit protensa *c. 1. §. cum autem. c. 4. §. ceterum*, jam vero Imperatorem non tantum in vivis sed salvum & sospitem adhuc etiam deprehendi, vid. *Sleidan. l. 7. hist. p. n. 120.* Nihilominus tamen Ferdinandus Rex R. eligebatur, dissentiente licet & protestante Saxone. Inquirendum igitur erat, an in A. B. electio nova ad mortem præcisè Imperatoris restricta habenda sit, nec ne. vid. de eo *Limn. J. p. 2. 15. sqq.* Quod per Regum R. constitutionem, libera electio in A. B. stabilita quadantenus impediatur, aliqui non sine fundamento existimant; Unde Maximilianus, Mathiæ fratri, Imperatori suadebat, ut non tam obtinere studeret ab Electoribus, ut se vivo successor designaretur, sed ut & sibi, Mathiæ, nominatio successoris concederetur. vid. istud Consilium apud *Lundorp. Act. Publ. l. 2. c. 4. p. 162.*

§. LXII.

Caput A. B. io. Electoribus peculiariter favet. Nam jus monetandi ipsis confert. Olim Cæsaris inter reservata erat jus hoc, *R. I. de anno 1575. §. dadurch denn.* Electoribus inde tamen etiam permissum, vid. *A. B. l. c.* Imo & aliis statibus concessum postmodum fuisse notissimum est. Quid, quod ii, qui non sunt status Imperii, sed tantum mediati, uti urbes quædam municipales, istud impetrarunt & exereuerunt. *Capitul. Math. §. 34.* Obex tamen posita est isti rei

95 TT 1156
si rei in Capitulatione citata, & nuper in Capitulatione Josephi art.
32. Caterum notum, quod vel vendere vel locare jus hoc status ne-
queant. R. I. de ann. 1570. §. als auch. Notum etiam quod Cæ-
sar sibi reservavit jus caput suum in moneta, quam cudit, lauro
cingendi, id quod statibus denegatum est.

§. LXIII.

Juxta Cap. 22. Palatinus in processionibus pomum Imperiale
tanquam Archidapifer portare debet; Cum tamen Bavarus cum E-
lectoratu, qui à Palatino ad ipsum transferebatur, dapiferatum ob-
tineret, pomum etiam istud insigniis suis intulit, Palatinum vero
coronam in restitutione assumere oportuit.

§. LXIV.

Alias adhuc ejusmodi mutationes ex historia adjungere pos-
sem, sed telam hic potius abrumpo, utque Deus Imperium Rom.
Germanicum cum iis, quod sub eo vivunt, clementer protegere, &
hostes publicos arcere, palmasque victoriae largiri velit, ardentem
precamur.

COROLLARIA.

- I. Sanguis ex cadavere occisi fluens presentiam occisoris non arguit.
- II. Potest quidem respectu diversorum locorum uno tempore Ver &
Autumnus &c. esse, sed non simul novilunium & plenilunium.
- III. Nemo gallica legere potest, qui ipsam eam linguam non callet.
- IV. Ipsas stellas cælo affixas contemplari possumus, licet cælum non
aspiciamus.
- V. Aurea B. mutari potest.

SOLI DEO GLORIA!

1017

BIBL
PÖNIC

AUR
Vip
M. J. H.

